

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

שם הקורס: עיונים בספר ירמיהו

שנת לימודים: תש"ף, מחזור שני

שם המרצה: הרב ד"ר יוחנן קאפח

אופי הקורס: שיעור – הרצאה

היקף שעות: 1 ש"ש

מטרות

1. הכרת הרקע ההיסטורי שעל בסיסו נאמרו הנבואות.
2. הכרת מבנה הספר ואופן כתיבתו.
3. לימוד מעמיק של הנבואות המרכזיות של הספר שהן חלק מתוכנית הלימודים לבגרות (פרקים: א, ז, כו–כח, לב, לו, לז).
4. הבחנה בין הנבואות עד השנה הרביעית ליהויקים לנבואות שנאמרו לאחר מכן.
5. מות גדליה בן אחיקם והתקופה שלאחר החורבן.

ראשי פרקים:

1. מבוא: רקע לתקופת ספר ירמיהו; מגמות הספר, מטרותיו ומבנהו.
 - א. יהודה אליצור, "תפיסת ההיסטוריה במקרא", בתוך: יואל אליצור ועמוס פריש (עורכים), **ישראל והמקרא: מחקרים גיאוגרפיים היסטוריים והגותיים**, רמת גן תש"ס, עמ' 253–260.
 - ב. מ' בולה, "מבוא לספר ירמיהו", בתוך: **ירמיהו (דעת מקרא)**, עמ' 11–20.
 - ג. א' מרגליות, "מגילות ספר של נבואות ירמיהו", **בית מקרא י** (תשכ"ה), עמ' 77–78.
 - ד. א' מיכאל, "הרקע ההיסטורי לנבואתו של ירמיהו", בתוך: **נבואתו של ירמיהו**, פתח–תקווה תשס"ה, עמ' 17–21.
2. נבואת ההקדשה והמראות הראשונים של ירמיהו.

- א. א' סימון, "הקדשת הנער שמואל: המשרת בקודש שהיה לנביא", בתוך: **קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים**, רמת-גן תשנ"ז, עמ' 57–64.
- ב. מ' אביעזר, "חזון ההקדשה של ירמיהו לנביא", בתוך: **נבואתו של ירמיהו**, פתח-תקווה תשס"ה, עמ' 22–27.
- ג. ש' זלבסקי, "נביא לגויים נתתיך (ירמיהו א, ה)", בתוך: בן ציון לוריא (עורך), **ספר חמ"י גבריהו**, ירושלים תש"ן, עמ' 185–210.
3. התעוררות יאשיהו ונבואת צפניה כרקע וקומת בסיס לנבואת ירמיהו (חלק א).
- א. א' מלמט, "דברי ירמיהו לפי המקרא והמקורות החיצוניים", בתוך: **עיונים בספר ירמיהו – דברי חוג העיון בתנ"ך בבית הנשיא**, חלק א, ירושלים תשל"א, עמ' 16–19.
- ב. יהודה אליצור, "למהות הרגמים במערב ירושלים", בתוך: יואל אליצור ועמוס פריש (עורכים), **ישראל והמקרא: מחקרים גיאוגרפיים היסטוריים והגותיים**, רמת-גן תש"ס, עמ' 164–171; הנ"ל, "נחום הנביא, תקופתו ושליחותו", שם, עמ' 241–246.
- ג. נ' הראובני, **אור חדש על ספר ירמיהו**, ירושלים תשכ"ח, עמ' 7–11.
4. ההזדמנות של תקופת יאשיהו והפוטנציאל שלה; ההתניות שנגזרות מהנבואה ביחס להצלחת המהלך
- א. נ' הראובני, **אור חדש על ספר ירמיהו**, ירושלים תשכ"ח, עמ' 92–113.
5. מבנה פרקים ה-י והמשמעות להבנת פרק ז'; ההשוואה בין פרק ז' לבין פרק כ"ו; התובנות העולות ביחס לתקופת יהויקים; סוגית הציווי על הקרבנות לעומת השמיעה בקול ה', הקשר שלה למהפכת יאשיהו, והתובנות ביחס לתקופת יהויקים.
- א. נ' ליבוביץ, "על טעמי הקרבנות" (ב), **עיונים חדשים בספר ויקרא**, ירושלים תשמ"ג, עמ' 19–25.
6. המשלים הנבואיים בפרקים ה-כ: השימוש במשלים במסגרת הנבואה; המשלים (האזור והנבל, בית היוצר ובקבוק החרס) כמסגרת לפרקים ה-כ וכמפתח להבנת התהליכיות ביחידה זו ולמהפך של שנת 4 ליהויקים.
- א. רמב"ם, **מורה נבוכים**, ב', מו; אברבנאל, **פירוש לנביאים**, הושע א, עמ' יט-כ.
7. נביאי השקר:
- א. ב' אופנהיימר, "מלחמתו של ירמיהו בנביאי השקר", בתוך: אברהם בירם ואחרים (עורכים), **ספר נייגר**, ירושלים תשי"ט, עמ' 96–111.
- ב. ג' ברין, **הנביא במאבקיו**, תל-אביב תשמ"ג, עמ' 83–104.
- ג. ע' חכם, "המאבק בין נביאי אמת לנביאי שקר", בתוך: בן-ציון לוריא (עורך), **עיונים בספר ירמיהו – דברי חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה**, חלק ב, ירושלים תשל"א, עמ' 209–228.
8. מציאת ספר התורה:
- א. י"מ גרינץ, "הסיפור על ה'רפורמה' של יאשיהו וספר דברים", **בית מקרא**, יא/ד (תשכ"ו), עמ' 3–16.
9. רצח גדליהו ותוצאותיו (מ-מד)

- א. י' הופמן, "על דרכו של המספר בפרשת גדליהו ותוצאותיה (ירמיהו מ, א – מג, ז)", **עיוני מקרא ופרשנות**, ה, רמת גן תש"ס, עמ' 103–125.
- ב. א' כ"ץ, "צום גדליה – צום השביעי", **שמעתין**, 125 (תשנ"ו), עמ' 44–53.
- ג. ע' ליפשיץ, "יהודה תחת שלטון בבל", בתוך: **ירושלים בין חורבן להתחדשות**, ירושלים תשס"ד, עמ' 123–139.
- ד. א' סימון, "רצח גדליהו – אנטומיה של הרס עצמי", בתוך: **בקש שלום ורדפהו**, תל-אביב 2002, עמ' 218–224.

חובות הקורס:

1. נוכחות בשיעורים והשתתפות פעילה.
2. קריאת מאמרי חובה.
3. מבחן בסוף הסמסטר – 100% של הציון.

ykapah@orot.ac.il : **דרכים התקשרות עם המרצה:**

ביבליוגרפיה

ספרים

1. **Textbook** : בנימין לאו, ירמיהו – גורלו של חוזה, תל-אביב תש"ע.
2. **מהדורות מפורשות** : א. י' הופמן (עורך), ירמיה (מקרא לישראל), ב כרכים, ירושלים תשס"א.
ב. י' הופמן (עורך), **ספר ירמיה (עולם התנ"ך)**, תל-אביב 1994.
ג. מ' בולה (עורך), **ירמיהו (דעת מקרא)**, ירושלים תשמ"ד.
3. **מקראות גדולות** : א. מ' כהן (מהדיר), **מקראות גדולות הכתר** (תקליטור), רמת-גן תשנ"ט, תשס"ו.²
ב. **נ"ך מקראות גדולות אורים גדולים**, ירמיהו, ירושלים תשנ"ב.
1. **פרשנות מסורתית** : א. יוסף אבן כספי, **אדני כסף: פירושים על נביאים ראשונים ואחרונים** (מהדורת י' הלוי לאסט): ירמיה, יחזקאל, תרי-עשר, לונדון תרע"ב.
ב. דון יצחק אברבנאל, **פירוש על נביאים אחרונים** (הוצ' תורה ודעת), תל אביב תש"ך.
ג. מלבי"ם, **אוצר הפירושים**, ד (נביאים אחרונים), תל-אביב תשי"ז.
ד. שמואל דוד לוצאטו (שד"ל), **פירושי שד"ל (ז"ל) על ירמיה, יחזקאל, משלי ואיוב**, על פי דפוס למברג 1876 (עורך: יונתן בשיא, מעלה גלבע תשע"ט).

מאמרים חובה

1. מ' אביעוז, נבואתו של ירמיהו (סדרת האוניברסיטה המשודרת), תל-אביב תשס"ה.
2. מ' אביעוז, "לשאלת זיהויו של הגוי מצפון בנבואות ירמיהו", **בית מקרא**, מ/ד (תשס"ב), עמ' 322–334.
3. נ' אררט, "האפשר שיהיה נביא ה' נביא שקר", **חמדעת**, 6 (תשנ"ט), עמ' 26–46.
4. ח' מאק, "מקל שקד אני רואה", **בית מקרא**, לט (תשנ"ד), עמ' 269–275.

מאמרים רשות

5. י' אבישור (עורך), **עיונים בספר יחזקאל (חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה)**, ירושלים תשמ"ב.
6. ג' ברין, **הנביא במאבקיו: עיון בארבעה סיפורים ביוגרפיים בנבואה**, תל-אביב תשמ"ב.
7. ט' גנזל, "למשמעות המשך קיומו של צום השביעי בימי שיבת ציון", **שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום**, כ (תש"ע), עמ' 51–69.
8. נ' הראובני, **אור חדש על ספר ירמיהו**, ירושלים תשכ"ח, עמ' 53–61.
9. מ' וינפלד, "ירמיהו: אישיותו ותורתו", בתוך: בן-ציון לוריא (עורך), **עיונים בספר ירמיהו (חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה)**, ירושלים תשל"א, ח"א, עמ' 48–56.
10. ש' זלבסקי, "למשמעות הכותרת לספר ירמיהו (ירמיהו א, א–ג)", **בית מקרא**, כ/א (תשל"ה), עמ' 26–62.
11. ב"צ לוריא (עורך), **עיונים בספר ירמיהו – חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה**, ג כרכים, ירושלים תשל"א.
12. א' מלמט, "שנותיה האחרונות של ממלכת יהודה", בתוך: **ההיסטוריה של עם ישראל: ימי המלוכה – היסטוריה מדינית**, ירושלים תשמ"ב, עמ' 140–151; 248–251.
13. ד' רום-שילוני, "גולים ונשארים – אסטרטגיות של בדלנות פנימית בראשית המאה השישית לפנה"ס", בתוך: משה בר אשר ואחרים (עורכים), **ש"י לשרה יפת**, ירושלים תשס"ח, עמ' 119–138.
14. Norbert Lohfink, "The cult reform of Josiah of Judah : 2 Kings 22–23 as a source for the history of Israelite religion", in: Patrick D. JR. & others (eds.), *Ancient Israelite Religion*, Philadelphia 1987, pp. 459–475.